

Міністерство освіти і науки України
Мукачівський державний університет

**УПРАВЛІННЯ
ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТКОМ,
БЕЗПЕКОЮ ТА ЦИФРОВОЮ
ТРАНСФОРМАЦІЄЮ
В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ
ВИКЛИКІВ**

Мукачево, 2025

Рекомендовано до друку Вченою Радою Мукачівського державного університету
(Протокол №16 від 27 травня 2025 року)

Рецензенти:

ХАДЖИРАДЄВА Світлана – доктор наук з державного управління, професор, проректор з навчальної роботи Державного університету інтелектуальних технологій та зв'язку (м. Одеса)

ЗАРІЧНА Олена – доктор економічних наук, доцент, професор кафедри бізнес-адміністрування, маркетингу та менеджменту ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Управління економічним розвитком, безпекою та цифровою трансформацією в умовах глобальних викликів: колективна монографія / за заг. ред. д-р. екон. наук, проф. Проскури В.Ф.; [Білецька Н., Братюк В., Гоблик-Маркович Н., Голубь В., Джунковська К., Кампов Н., Кошкарів С., Лета В., Лизанець А., Лужанська Т., Ніжний Д., Нодь О., Олійник Д., Попович О., Прокопець Р., Проскура В., Пугачевська К., Стегней М., Туряниця І.]. – Мукачево: Мукачівський державний університет, 2025. – 279 с.

ISBN 978-617-7495-92-4

DOI 10.31339/2025/978-617-7495-92-4

У монографії висвітлено актуальні проблеми теоретичного і прикладного характеру, пов'язані із забезпечення стійкого розвитку економіки, формування ефективної системи національної безпеки та впровадження цифрових технологій в управлінські процеси. Авторський колектив розглядає сучасні виклики глобалізації та їх вплив на соціально-економічну стабільність держави та регіонів. У виданні висвітлено питання національної безпеки та суспільного розвитку, аналізуються трансформаційні процеси в цифровій економіці, інноваційні та інвестиційні механізми підвищення стійкості територій і громад, а також сучасні підходи до управління бізнес-процесами суб'єктів господарювання. Монографія буде корисною для науковців, практиків, представників органів державної влади, місцевого самоврядування, а також для всіх, хто цікавиться питаннями економічного розвитку, безпеки та цифрової трансформації.

ISBN 978-617-7495-92-4

© Колектив авторів, 2025

© Кафедра менеджменту, управління економічними процесами та туризму, 2025

© Мукачівський державний університет, 2025

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
РОЗДІЛ 1. НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА ТА УПРАВЛІННЯ СУСПІЛЬНИМ РОЗВИТКОМ	
1.1 Голубь В., Кампов Н. Постіндустріальне управління формування Нової парадигми сталості.....	5
1.2 Братюк В. Архітектура стабільності: фінанси, страхування, стратегія планування, контролю та політики суспільного добробуту	22
1.3 Попович О. Теоретичні аспекти сталого розвитку підприємництва в умовах забезпечення продовольчої безпеки	52
РОЗДІЛ 2. ЦИФРОВА ЕКОНОМІКА У ВИМІРАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА	
2.1 Олійник Д., Кошкарів С., Ніжний Д. Технологія 3D-візуалізації в реальному часі: майбутнє метавсесвіту	94
РОЗДІЛ 3. ІННОВАЦІЇ ТА ІНВЕСТИЦІЇ В УПРАВЛІННІ ПРОЦЕСАМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ СТІЙКОСТІ ТЕРИТОРІЙ ТА ГРОМАД	
3.1 Стегней М., Нодь О., Прокопець Р. Сталий розвиток територіальних громад в умовах економічної турбулентності	115
3.2 Лужанська Т., Лета В., Туряниця І. Перспективи розвитку територіальних громад в умовах воєнного стану та повоєнній відбудові	136
3.3 Джунковська К., Пугачевська К. Впровадження програм та проєктів розвитку територіальної громади в умовах децентралізації	157
3.4 Пугачевська К. Потенціал імплементації зарубіжного досвіду у сфері управління проєктами розвитку територіальної громади	174
РОЗДІЛ 4. СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСАМИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ	
4.1 Лизанець А., Проскура В. Адміністрування бізнес-процесів в контексті сучасного менеджменту організацій	191
4.2 Гоблик-Маркович Н. Концептуальні засади стратегічного управління інноваційною діяльністю в підприємницькому середовищі	210
4.3 Проскура В, Лизанець А., Білецька Н. Концептуальні підходи до виявлення умисного банкрутства контрагентів	229
ЛІТЕРАТУРА	252

АРХІТЕКТУРА СТАБІЛЬНОСТІ: ФІНАНСИ, СТРАХУВАННЯ, СТРАТЕГІЯ ПЛАНУВАННЯ, КОНТРОЛЮ ТА ПОЛІТИКИ СУСПІЛЬНОГО ДОБРОБУТУ

Світова економіка переживає одну з найглибших трансформацій в історії. Умови глобальної турбулентності, політичної нестабільності, прискореної цифровізації, зміни клімату та зростаючих ризиків безпеки формують нову реальність, у якій поняття стабільності набуває не лише економічного, але й загальноцивілізаційного змісту. В таких умовах особливої ваги набуває категорія «архітектура стабільності» – як системна конструкція, що дозволяє впорядкувати складні процеси і забезпечити довготривалу життєздатність фінансово-економічної системи на різних рівнях: державному, корпоративному, інституційному й індивідуальному.

У межах цієї монографії «архітектура стабільності» розглядається не як статичний стан або певний набір фінансових показників, а як система координат, що структурує середовище прийняття рішень, формування політик і практик, які дозволяють досягати рівноваги в умовах змін. Це поняття охоплює взаємодію кількох ключових векторів: фінансів, страхування, стратегічного планування, управлінського контролю політики суспільного добробуту та адаптивного мислення. Усі ці елементи створюють своєрідний «архітектурний каркас», який підтримує цілісність економічних систем.

Концептуальні основи поняття «архітектура стабільності», у цьому контексті, є метафорою багаторівневої структури, де кожен компонент відіграє свою критичну роль у формуванні стійкості. Подібно до архітектурної споруди, яка повинна витримувати як статичні навантаження, так і динамічні виклики середовища (землетруси, вітрові навантаження,

корозію тощо), економічна система повинна бути гнучкою, але водночас укоріненою у фундаментальні принципи. До таких принципів належать:

- ✓ прозорість, передбачуваність,
- ✓ керованість ризиками,
- ✓ обґрунтоване планування,
- ✓ багаторівневий контроль
- ✓ наявність інструментів реагування на зміну параметрів зовнішнього середовища.

У цьому значенні поняття «архітектура» підкреслює проєктність, раціональність і свідомий вибір форм і методів, які лежать в основі системного управління. Архітектура не виникає хаотично – вона є результатом аналітики, інженерного мислення, стратегічного бачення та культурних цінностей. Так само і стабільність у фінансово-економічному вимірі не є спонтанною – вона створюється, підтримується та вдосконалюється на основі зважених рішень, які інтегрують фінансові моделі, страхові механізми, стратегії розвитку і контрольні інструменти.

Стабільність як результат системного балансу. Стабільність не означає відсутності змін. Навпаки, у сучасному розумінні – це здатність до адаптації без втрати ідентичності, до розвитку без руйнування основ, до оновлення без деструкції. Така стабільність можлива лише за наявності добре структурованої системи координат – тобто таких елементів, які дозволяють орієнтуватися у складному просторі рішень і впливів. У даному дослідженні ми виділяємо п'ять ключових напрямів (див. табл. 1), які й формують цю систему координат:

Взаємозв'язок елементів архітектури тобто системність, як ознака архітектури передбачає, що жоден з компонентів не функціонує ізольовано. Наприклад, фінанси без планування можуть призвести до хаотичного витрачання ресурсів, планування без контролю – до втрати ефективності,

Ключові напрями стабільності

№	Елемент	Характеристика
1	Фінанси	як кровоносна система економіки. Розгляд фінансових потоків, бюджету, грошово-кредитної політики та інвестиційної активності дозволяє оцінити життєздатність і функціональну гнучкість системи
2	Страховання	як механізм компенсації ризиків, що дає змогу забезпечити соціальний і економічний захист навіть у надзвичайних обставинах
3	Стратегічне планування	як здатність формувати візію майбутнього і структурувати ресурси для її досягнення
4	Контроль	як постійна оцінка відповідності поточних дій до стратегічних цілей і оперативне коригування
5	Мислення і культура прийняття рішень	як м'який, але критично важливий чинник, що визначає якість архітектури загалом
6	Політика суспільного добробуту	як систему державних заходів, спрямованих на забезпечення гідного рівня життя, соціальної захищеності та зменшення нерівності у суспільстві

страховання без фінансової стабільності – до недовіри в системі, а контроль без стратегії – до надмірної бюрократії, політика суспільного добробуту є важливим елементом, що підтримує соціальну рівновагу та сталий розвиток. Тому в монографії пропонується розглядати кожен з векторів не окремо, а у взаємозв'язку з іншими, як у єдиній системі координат, що дозволяє досягти функціональної рівноваги.

Водночас підкреслюється важливість людського фактору: лідерства, професійної інтуїції, аналітичних здібностей управлінців, здатності бачити ризики і потенціали одночасно. Адже навіть найбільш раціонально побудована структура не забезпечить стабільності, якщо нею не керують компетентні суб'єкти.

Україна сьогодні перебуває в унікальному історичному становищі, де потреба в побудові нової архітектури стабільності є особливо гострою. Війна, економічна невизначеність, соціальні виклики та необхідність відбудови – все це вимагає від науковців, політиків, управлінців і бізнесу формування глибшого розуміння структур, які здатні не просто утримати на плаву, а й створити платформу для сталого розвитку. У цьому контексті дане

дослідження стає спробою запропонувати комплексну інтелектуальну рамку, яка може бути використана як в освітньому процесі, так і в практичному управлінні.

Метою цього наукового дослідження є створення аналітичної моделі архітектури стабільності, яка враховує взаємозв'язки між фінансами, страхуванням, стратегією, плануванням і контролем, політикою соціального добробуту, як єдиною конструкцією. На відміну від фрагментарного підходу, що домінував у минулих дослідженнях, тут пропонується цілісний підхід, у межах якого кожен елемент є не лише функціональним, а й координаційним.

Очікується, що результати дослідження сприятимуть підвищенню ефективності управлінських рішень на всіх рівнях – від державної політики до малого бізнесу, від освітніх програм до інвестиційних стратегій, від особистих фінансів до міжнародної співпраці.

Еволюція поняття економічної стабільності: від класики до сучасності. Поняття економічної стабільності є ключовим у розумінні функціонування національних економік та глобальної економічної системи. Його трактування зазнавало змін відповідно до розвитку економічної думки, історичних подій та трансформацій соціально-економічних структур. У цьому підрозділі розглянемо етапи еволюції поняття економічної стабільності від класичних теорій до сучасних підходів.

Класична економічна школа. Класична економічна школа, представлена такими мислителями, як Адам Сміт, Давід Рікардо та Жан-Батіст Сей, вважала, що ринок має здатність до саморегуляції. Вони припускали, що економіка природно прагне до рівноваги, де попит і пропозиція врівноважуються через механізм цін. У цьому контексті економічна стабільність розглядалася як природний стан, який забезпечується вільним ринком без необхідності державного втручання [6].

Неокласична теорія. Неокласична теорія, яка розвинулася наприкінці XIX - на початку XX століття, зосереджувалася на мікроекономічному

аналізі та раціональній поведінці індивідів. Економічна стабільність у цьому підході асоціювалася з ефективним розподілом ресурсів та максимізацією добробуту через конкурентні ринки. Держава мала мінімальну роль, обмежуючись забезпеченням правової бази та захистом власності [6].

Кейнсіанська революція. Велика депресія 1930-х років поставила під сумнів здатність ринку до саморегуляції. Джон Мейнард Кейнс у своїй праці «Загальна теорія зайнятості, процента і грошей» (1936) запропонував новий підхід, згідно з яким держава повинна активно втручатися в економіку для забезпечення стабільності. Кейнс вважав, що сукупний попит визначає рівень зайнятості та виробництва, і що в умовах недостатнього попиту держава повинна стимулювати економіку через фіскальну та монетарну політику [6].

Монетаризм. У 1970-х роках, на тлі стагфляції, кейнсіанські підходи зазнали критики. Монетаризм, представлений Мілтоном Фрідманом, наголошував на важливості контролю за грошовою масою для забезпечення економічної стабільності. Монетаристи вважали, що інфляція є результатом надмірного зростання грошової маси, і що центральний банк повинен дотримуватися стабільного темпу зростання грошової пропозиції [6].

Неокейнсіанство та посткейнсіанство. Неокейнсіанці, такі як Пол Самуельсон та Джон Хікс, інтегрували кейнсіанські ідеї з неокласичними підходами, розробивши моделі, які враховували як короткострокову нестабільність, так і довгострокову рівновагу. Посткейнсіанці, зокрема Джоан Робінсон та Ніколас Калдор, акцентували увагу на ролі інституцій, нерівності та історичних факторів у формуванні економічної стабільності [6].

Теорія раціональних очікувань та нова класична макроекономіка. У 1970-х роках з'явилася теорія раціональних очікувань, яка стверджувала, що економічні агенти формують очікування на основі всієї доступної інформації, і що систематичне державне втручання не може стабілізувати

економіку, оскільки агенти адаптуються до політики. Нова класична макроекономіка, представлена Робертом Лукасом, підкреслювала ефективність ринків та обмежену роль держави у забезпеченні стабільності [6].

Сучасні підходи. Сучасна економічна думка визнає складність економічних систем та необхідність гнучкого підходу до забезпечення стабільності. Інституціоналізм акцентує на ролі інституцій та правил у забезпеченні стабільності. Біхевіористична економіка враховує психологічні аспекти поведінки агентів. Крім того, сучасні підходи визнають важливість фінансової стабільності, екологічної стійкості та соціальної справедливості як складових економічної стабільності [6].

Сучасні дослідження пропонують різноманітні методики оцінювання економічної стабільності, включаючи інтегральні показники, які враховують як кількісні, так і якісні аспекти. Наприклад, Юрченко (2017) розробив механізм визначення інтегрального показника економічної стійкості підприємства, що включає виробничо-технічну та фінансово-економічну підсистеми [7]. Лук'яненко та Фарина (2016) запропонували комплекс динамічних економіко-математичних моделей оцінювання стабільності фінансової системи України, включаючи векторну авторегресійну модель для експрес-діагностики інституційної стійкості [8].

Сембер, Чубарь та Остап (2009) досліджували методики оцінки фінансової та банківської стабільності, відображаючи підходи, що містяться у методичних рекомендаціях МВФ та Міністерства економіки України [9]. Люльов, Боженко та Золковер (2020) запропонували методичний підхід до визначення узагальнюючого показника макроекономічної стабільності, що враховує наявні дисбаланси у розвитку національної економіки [10].

Хочеться відмітити, що еволюція теоретико-методологічних підходів до визначення економічної стабільності відображає зміни в економічній думці та практиці. Від уявлень про природну рівновагу ринку до визнання

необхідності державного втручання та врахування інституційних.

Отже, еволюція поняття економічної стабільності відображає зміни в економічній думці та практиці. Від уявлень про природну рівновагу ринку до визнання необхідності державного втручання та врахування інституційних, психологічних та соціальних факторів - поняття економічної стабільності, соціального добробуту стали багатовимірними та комплексними.

Після розгляду теоретичних аспектів фінансової рівноваги, важливо звернути увагу на конкретні фактори, що безпосередньо впливають на її досягнення та підтримку на різних рівнях економічної системи. Ці фактори можуть бути як внутрішніми, що залежать від діяльності суб'єктів господарювання, так і зовнішніми, пов'язаними з макроекономічними умовами та політичним середовищем.

Фінансова рівновага є ключовим елементом економічної стабільності та залежить від взаємодії численних факторів на рівні держави, бізнесу та домогосподарств (рис 1).

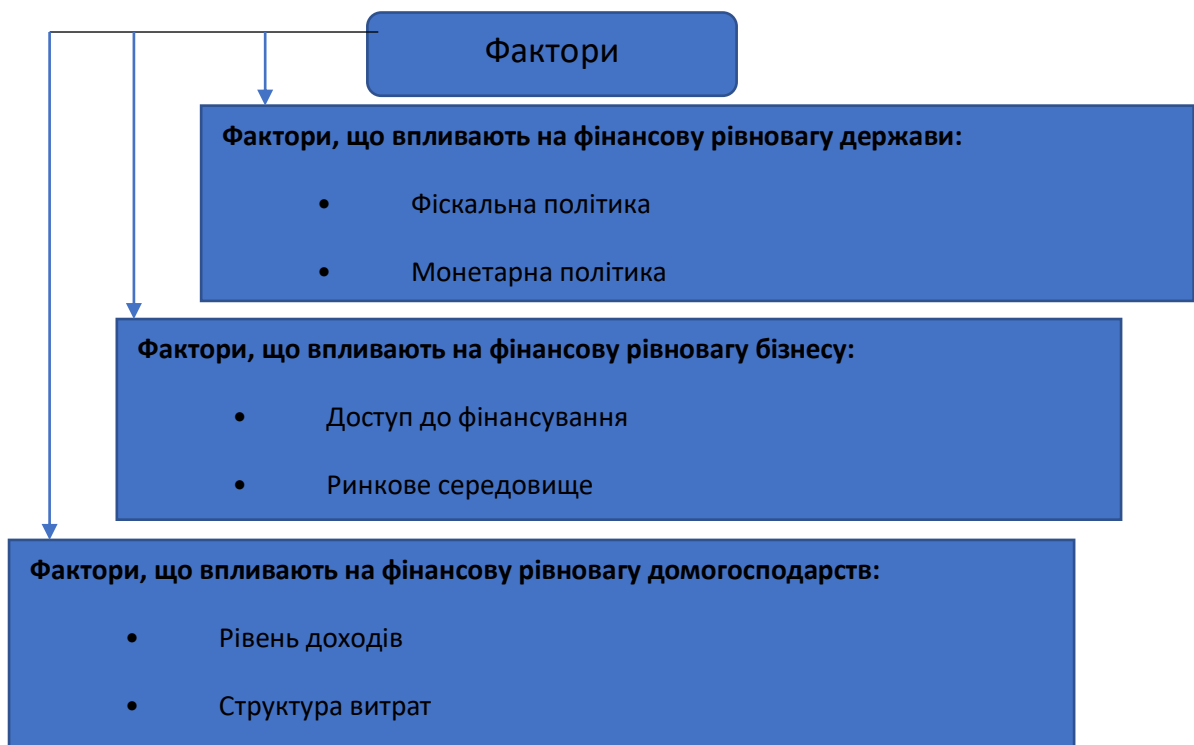

Рис 1. Фактори фінансової рівноваги

а) Фактори, що впливають на фінансову рівновагу держави:

- Фіскальна політика: ефективність податково-бюджетної системи, рівень державного боргу, обсяг бюджетного дефіциту або профіциту.
- Монетарна політика: контроль за грошовою масою, рівень інфляції, облікова ставка центрального банку.
- Зовнішньоекономічні фактори: стан платіжного балансу, обсяг зовнішньої торгівлі, валютний курс.
- Політична стабільність: рівень довіри до уряду, наявність ефективних інститутів, ступінь корупції.

б) Фактори, що впливають на фінансову рівновагу бізнесу:

- Доступ до фінансування: умови кредитування, рівень процентних ставок, доступність інвестиційного капіталу.
- Ринкове середовище: рівень конкуренції, попит на продукцію чи послуги, стабільність постачальників і споживачів.
- Внутрішні фактори: ефективність управління, структура витрат, інноваційний потенціал, кваліфікація персоналу.
- Регуляторне середовище: податкове навантаження, дотримання законодавчих норм, наявність адміністративних бар'єрів.

в) Фактори, що впливають на фінансову рівновагу домогосподарств:

- Рівень доходів: заробітна плата, доходи від підприємницької діяльності, соціальні виплати.
- Структура витрат: співвідношення між обов'язковими та дискреційними витратами, частка витрат на обслуговування боргу.
- Фінансова грамотність: здатність планувати бюджет, управляти заощадженнями та інвестиціями, уникати надмірної заборгованості.
- Соціально-демографічні фактори: вік, рівень освіти, стан здоров'я, сімейний стан.

Розуміння та аналіз цих факторів є необхідними для розробки ефективних стратегій забезпечення фінансової рівноваги на всіх рівнях

економіки.

Зокрема, на рівні держави ключовими є макроекономічні показники, такі як валовий внутрішній продукт (ВВП), рівень інфляції, безробіття та державний борг. Ці показники визначають фінансову спроможність держави виконувати свої зобов'язання та забезпечувати стабільність економічної системи. Наприклад, високий рівень інфляції може призвести до знецінення національної валюти та зниження купівельної спроможності населення, що, в свою чергу, впливає на фінансову рівновагу.

На рівні підприємств важливими є внутрішні фактори, такі як структура капіталу, ефективність управління фінансовими ресурсами, рівень рентабельності та ліквідності. Зовнішні чинники, зокрема економічна політика держави, рівень конкуренції на ринку, доступність кредитних ресурсів, також значною мірою визначають фінансову стійкість підприємств. Наприклад, зміни в податковій політиці або коливання валютного курсу можуть суттєво вплинути на фінансові результати підприємства.

Щодо домогосподарств, то їх фінансова рівновага залежить від рівня доходів, структури витрат, доступності кредитних ресурсів та рівня фінансової грамотності. Зовнішні фактори, такі як економічна ситуація в країні, рівень інфляції, зміни в законодавстві, також мають значний вплив на фінансову стабільність домогосподарств. Наприклад, підвищення процентних ставок може ускладнити обслуговування існуючих кредитів та знизити споживчий попит.

Таким чином, досягнення та підтримка фінансової рівноваги потребує комплексного підходу, що враховує як внутрішні, так і зовнішні фактори на всіх рівнях економічної системи. Розуміння цих факторів та їх взаємодії є основою для розробки ефективної фінансової політики та стратегії управління фінансовими ресурсами.

Порівняльний аналіз світових моделей фінансової стійкості та їх релевантність для українського контексту є важливою складовою

дослідження, спрямованого на вдосконалення фінансової стабільності в Україні. Вивчення міжнародного досвіду дозволяє виявити ефективні практики, які можуть бути адаптовані до національних умов, з урахуванням специфіки економічної ситуації та інституційних особливостей країни.

Міжнародні моделі фінансової стійкості, такі як система CAMELS, що використовується в США, та інші підходи, застосовувані в країнах Європи, надають комплексну оцінку фінансового стану банківських установ. Ці моделі враховують показники ліквідності, капіталу, якості активів, управління, прибутковості та чутливості до ринкових ризиків. Аналіз застосування таких моделей в Україні показує, що їх адаптація потребує врахування специфічних рис національної банківської системи, таких як рівень розвитку фінансових інститутів, ступінь інтернаціоналізації ринку та особливості регулювання.

Зокрема, дослідження показують, що в Україні існують значні відмінності в інституційній та законодавчій базі порівняно з країнами ЄС, що може впливати на ефективність застосування міжнародних моделей. Наприклад, вивчення практики неплатоспроможності банків в Україні та ЄС виявило різницю в підходах до управління ліквідністю та платоспроможністю, що зумовлено різними рівнями розвитку фінансових ринків та регуляторної політики. Такі відмінності вимагають адаптації міжнародних моделей до українських реалій, зокрема через розробку національних індикаторів фінансової стійкості та вдосконалення механізмів моніторингу та управління ризиками.

Крім того, порівняльний аналіз моделей іпотечного рефінансування виявив, що в Україні існують особливості, які відрізняють її від країн з розвиненими ринками нерухомості. Зокрема, в Україні спостерігається низький рівень доступності іпотечних кредитів для широких верств населення, що зумовлено високими процентними ставками та недостатньою фінансовою інклюзією. Аналіз моделей іпотечного рефінансування в інших

країнах показує, що успішне впровадження таких моделей вимагає розвитку інфраструктури ринку нерухомості, вдосконалення законодавчої бази та забезпечення стабільності фінансової системи.

Таким чином, адаптація міжнародних моделей фінансової стійкості до українських умов потребує комплексного підходу, який враховує специфіку національної економіки, рівень розвитку фінансових інститутів та інституційні особливості. Важливим кроком є розробка національних індикаторів фінансової стійкості, вдосконалення механізмів моніторингу та управління ризиками, а також забезпечення стабільності фінансової системи через реформування банківського сектору та розвиток ринку капіталу. Тільки за таких умов можливо ефективно застосовувати міжнародний досвід для зміцнення фінансової стійкості в Україні.

У сучасних умовах економічної глобалізації та постійних фінансових викликів забезпечення економічної безпеки держави та її суб'єктів господарювання набуває особливої актуальності. Одним із ключових інструментів досягнення цієї мети є система страхування, яка виконує функцію зниження ризиків, забезпечення соціального захисту та підтримки економічної стабільності. Дослідження функціональної ролі страхових компаній у цих процесах дозволяє глибше зрозуміти механізми їх впливу на економічну безпеку та визначити напрямки для удосконалення страхової системи.

Теоретичні основи економічної безпеки та страхування. Економічна безпека визначається як здатність економічної системи ефективно функціонувати та протистояти внутрішнім і зовнішнім загрозам, забезпечуючи сталий розвиток та добробут населення. Страхування, у свою чергу, є інструментом управління ризиками, що дозволяє розподіляти фінансові втрати серед великої кількості учасників, зменшуючи індивідуальний фінансовий тягар. Таким чином, страхування виступає важливим елементом економічної безпеки, сприяючи стабільності та

розвитку економічної системи [11].

Хочеться відмітити важливу про функціональну роль страхових компаній у зниженні рівня ризиків. Страхові компанії виконують низку функцій, спрямованих на зниження фінансових ризиків:

- Розподіл ризиків: через механізм страхування фінансові втрати від конкретного ризику розподіляються серед великої кількості учасників, що зменшує індивідуальний фінансовий тягар.
- Формування резервів: страхові компанії створюють резерви для покриття майбутніх виплат, що забезпечує їх фінансову стійкість та здатність виконувати зобов'язання перед клієнтами.
- Управління ризиками: розробка та впровадження ефективних стратегій управління ризиками допомагає зменшити ймовірність настання страхових випадків та мінімізувати їх наслідки.

Забезпечення соціального захисту через страхування. Соціальний захист є однією з основних функцій держави, спрямованих на підтримку громадян у випадках втрати працездатності, старості, безробіття та інших соціально значущих ситуаціях. Страхові компанії відіграють важливу роль у реалізації цієї функції, пропонуючи різні види страхових продуктів, таких як пенсійне страхування, медичне страхування, страхування від нещасних випадків та інші. Ці продукти забезпечують фінансову підтримку громадянам, які опинилися в складних життєвих обставинах, та сприяють підвищенню рівня соціального захисту в суспільстві [12].

Підтримка економічної стабільності у кризових ситуаціях. Кризові ситуації, такі як економічні спади, фінансові кризи, природні катастрофи або пандемії, можуть мати руйнівний вплив на економіку країни. Страхові компанії допомагають підтримувати економічну стабільність у такі періоди, забезпечуючи швидке відшкодування збитків постраждалим сторонам, що сприяє швидкому відновленню економічної діяльності. Наприклад, під час пандемії COVID-19 страхові компанії надали фінансову підтримку

підприємствам та громадянам, що дозволило зменшити негативний вплив кризи на економіку.

Економічна безпека держави включає в себе здатність економічної системи ефективно функціонувати та протистояти різним внутрішнім та зовнішнім загрозам. Страхові компанії сприяють економічній безпеці через:

- фінансову стабільність: забезпечення надійного фінансового захисту для громадян та бізнесу сприяє загальній фінансовій стабільності в країні.
- інвестиційну діяльність: страхові компанії акумулюють значні фінансові ресурси, які можуть бути інвестовані в економіку, сприяючи її розвитку та зміцненню економічної безпеки.

Виклики та перспективи розвитку страхового сектора в контексті економічної безпеки. Незважаючи на важливу роль страхових компаній, сектор стикається з рядом викликів, таких як:

- недовіра споживачів (брак довіри до страхових компаній може призводити до низького рівня охоплення страхуванням та обмежувати ефективність системи).
- регуляторні обмеження (суворі регуляторні вимоги можуть обмежувати гнучкість страхових компаній у розробці та впровадженні нових продуктів).
- економічна нестабільність (коливання економічних показників можуть впливати на фінансову стійкість страхових компаній та їх здатність виконувати зобов'язання перед клієнтами).

Щодо планування та контролю, вони є невід'ємними складовими стратегічного управління, які забезпечують досягнення поставлених цілей та ефективне використання ресурсів як у державному управлінні, так і в приватному секторі. Бюджетне та фінансове планування, поряд із сучасними моделями управлінського контролю, відіграють ключову роль у забезпеченні стабільності та розвитку організацій [13].

Проведений нами аналіз планування та контролю, як практичної реалізації стратегічного підходу дозволяє зазначити наступне. Стратегічне управління передбачає систематичне планування та контроль за виконанням визначених стратегій. Планування включає встановлення цілей, розробку заходів для їх досягнення та визначення необхідних ресурсів. Контроль забезпечує моніторинг виконання планів, оцінку результатів та коригування дій у разі відхилень від намічених цілей.

Значення бюджетного та фінансового планування полягає в тому, що бюджетне та фінансове планування є основою для ефективного використання ресурсів. Вони включають:

- бюджетне планування: процес розробки бюджету, який відображає доходи та витрати організації на певний період.
- фінансове планування: визначення фінансових потреб організації, розробка фінансових стратегій та прогнозів.

Ефективне бюджетне та фінансове планування дозволяють забезпечити фінансову стабільність, раціональне використання ресурсів та досягнення стратегічних цілей.

Хочеться зазначити про сучасні моделі управлінського контролю в державному управлінні та приватному секторі, які полягають в тому що управлінський контроль включає різні моделі та інструменти, які допомагають забезпечити ефективність діяльності організацій. До основних моделей відносяться:

- бюджетний контроль: порівняння фактичних фінансових результатів з бюджетними показниками для виявлення відхилень та вжиття коригувальних заходів.
- контролінг: комплексний підхід до управлінського контролю, який включає планування, облік, аналіз та контроль фінансово-економічної діяльності.
- внутрішній контроль: система заходів, спрямованих на

забезпечення дотримання законності, ефективності використання бюджетних коштів та досягнення поставлених цілей.

У державному управлінні особливу увагу приділяють внутрішньому контролю для забезпечення прозорості та підзвітності у використанні публічних ресурсів. У приватному секторі акцент робиться на контролінгу та бюджетному контролі для оптимізації фінансових потоків та підвищення прибутковості.

Отже, інтеграція стратегічного планування та контролю є основою для досягнення ефективності в управлінні як у державному секторі, так і в приватному бізнесі. Бюджетне та фінансове планування, поряд із сучасними моделями управлінського контролю, сприяють раціональному використанню ресурсів, досягненню стратегічних цілей та забезпеченню стабільності організацій у динамічному економічному середовищі.

У межах проведеного дослідження особливу увагу приділено компаративному аналізу провідних міжнародних моделей фінансової стійкості, а саме: скандинавської, англосаксонської та соціально-ринкової. З огляду на зростання глобальних економічних загроз, актуалізацію кризових чинників і потребу у формуванні ефективної системи фінансової рівноваги в Україні, аналіз цих моделей дозволяє ідентифікувати найбільш релевантні елементи для потенційного запозичення та адаптації.

1. Скандинавська модель. Характеризується високим рівнем соціального захисту, активною роллю держави у регулюванні економіки, глибоко інтегрованою системою оподаткування та довгостроковим підходом до фінансового планування. Ця модель забезпечує стабільність завдяки інституційній зрілості, високому рівню довіри до державних інститутів, ефективним механізмам перерозподілу та системній підтримці добробуту населення.

У контексті України окремі елементи скандинавського підходу - зокрема фокус на соціальну відповідальність держави, децентралізоване

управління бюджетами та інвестиції в людський капітал - мають високий потенціал впровадження. Однак бар'єрами залишаються інституційна слабкість, низький рівень фіскальної довіри та обмеженість ресурсної бази.

2. Англосаксонська модель. Ґрунтується на мінімальному втручанні держави в ринкові процеси, гнучкому ринку праці, акценті на фінансову дерегуляцію та високому рівні приватизації. Фінансова стійкість у цій моделі підтримується через активний капіталовий ринок, потужний банківський сектор і жорсткі вимоги до фінансової звітності.

Для України англосаксонська модель цікава з точки зору ринкових механізмів залучення інвестицій, розвитку фондового ринку та посилення корпоративного управління. Водночас імплементація її ключових інструментів потребує зрілих інституцій, правової стабільності та ефективної судової системи - компонентів, які в українському середовищі перебувають у процесі становлення.

3. Соціально-ринкова модель (континентальна європейська). Поєднує ринкові принципи з активною соціальною політикою та узгодженим діалогом між державою, бізнесом і профспілками. Стабільність забезпечується через фіскальну дисципліну, державне регулювання ключових секторів та підтримку інституційної конкуренції.

Для України соціально-ринковий підхід виглядає найбільш збалансованим з погляду поєднання ринкової логіки з елементами соціальної підтримки. Його потенціал полягає у розвитку партнерських відносин між державою й бізнесом, реформуванні системи соціального страхування, стабілізації пенсійної системи та забезпеченні інклюзивного економічного зростання.

У межах дослідження ми зосередилися на аналізі та обґрунтуванні концепції фінансової резильєнтності як нової парадигми адаптації економічних систем до турбулентних економічних умов. У сучасному світі економічна нестабільність, глобальні фінансові кризи, соціальні зміни,

природні катастрофи та політичні потрясіння постійно впливають на стабільність державних, корпоративних та індивідуальних фінансових систем. Водночас класичні моделі фінансової стабільності, орієнтовані на статичні фінансові та монетарні показники, виявилися недостатніми для успішного подолання таких викликів.

Нами було розроблено та адаптовано концепцію фінансової резильєнтності, яка орієнтується на здатність економічних агентів (держави, бізнес-структур і домогосподарств) ефективно реагувати на зовнішні шоки, мінімізувати ризики та забезпечити стійкість до майбутніх економічних коливань. Фінансова резильєнтність виявляється не лише як здатність до протистояння кризи, а й як активна стратегія адаптації, що включає гнучке управління ресурсами, інновації та стратегічне планування.

Метою нашого дослідження стало не тільки теоретичне обґрунтування цієї концепції, але й практичне визначення механізмів її реалізації на різних рівнях економічної системи - від макроекономічного (держава) до мікроекономічного (домогосподарства). У роботі ми також пропонуємо оцінку основних індикаторів фінансової резильєнтності, а також стратегії для їх впровадження та розвитку.

У результаті проведеного дослідження ми приходимо до висновку, що фінансова резильєнтність має стати важливою складовою частиною стратегічного планування не лише на рівні держави, а й для бізнесу та домогосподарств. У свою чергу, її розвиток дозволяє економічним агентам ефективно протистояти зовнішнім ризикам та забезпечувати стабільність навіть в умовах найбільших економічних потрясінь.

Сучасна економіка перебуває у постійному русі, де несприятливі зовнішні та внутрішні шоки, кризові ситуації та непередбачувані зміни стають нормою для більшості держав, бізнес-структур і домогосподарств. Відтак, традиційні підходи до забезпечення фінансової стабільності, які в основному орієнтуються на підтримання фінансових і монетарних

показників у визначених рамках, виявляються недостатніми для ефективного реагування на швидко змінювані обставини. В умовах глобалізації, цифровізації та високої непередбачуваності економічних процесів все більш важливою стає здатність економічних систем не лише підтримувати, а й адаптувати свою діяльність до викликів та забезпечувати стійкість перед шоками.

Ці реалії ставлять перед науковцями та практиками нові завдання щодо пошуку ефективних методів збереження стабільності в умовах зовнішніх і внутрішніх невизначеностей. У межах цього дослідження обґрунтовується концепція фінансової резильєнтності як нової парадигми адаптації економічних систем до турбулентних економічних умов.

Фінансова резильєнтність визначається як здатність економічних агентів - держави, бізнесу та домогосподарств - ефективно адаптуватися до змінюваних економічних умов, зменшувати ризики, мінімізувати збитки та швидко відновлюватися після кризових явищ. Це поняття набуває все більшої актуальності, оскільки сучасні економічні системи, не маючи чіткої здатності до швидкого реагування на непередбачувані обставини, стикаються з серйозними викликами у вигляді фінансових криз, глобальних економічних потрясінь, природних катастроф, а також технологічних і соціальних змін.

У межах цього дослідження було вивчено основні складові фінансової резильєнтності та її роль на макро-, мезо- та мікрорівнях економічної системи. Особлива увага приділялася визначенню стратегії адаптації для різних економічних агентів у контексті сучасних викликів і загроз, зокрема у посткризовий період.

Ключові компоненти фінансової резильєнтності:

1. Макрорівень (Держава).

На рівні держави фінансова резильєнтність передбачає здатність національної економіки підтримувати стабільність через впровадження

ефективної фінансової і монетарної політики. Важливим аспектом є наявність антикризових механізмів, включаючи резерви на випадок непередбачених обставин, а також здатність гнучко адаптувати економічну політику до змінюваних умов. Держави з високим рівнем фінансової резильєнтності мають змогу швидко реагувати на зміни в міжнародній економіці, забезпечувати підтримку національної валюти, зменшувати вплив зовнішніх шоків на економіку через адаптивну економічну політику.

2. Мезорівень (Бізнес)

На рівні підприємств фінансова резильєнтність полягає в здатності компаній підтримувати свою діяльність навіть у нестабільних економічних умовах. Це забезпечується через розвинену систему фінансового планування, стратегічне управління ризиками, диверсифікацію активів і доходів, а також гнучкість у бізнес-процесах. Ключовим є використання інноваційних технологій та адаптація до змінюваних умов ринку, що дозволяє знижувати залежність від зовнішніх факторів.

3. Мікрорівень (Домогосподарства)

Для домогосподарств фінансова резильєнтність включає здатність зберігати стабільний рівень життя в умовах економічних коливань через розумне управління особистими фінансами. Це передбачає наявність фінансових резервів, правильне планування витрат, стратегічне заощадження, а також можливість доступу до фінансових інструментів для зниження ризиків (наприклад, страхування, пенсійні фонди, інвестиції). В умовах криз важливою є фінансова грамотність, яка дозволяє домогосподарствам не лише захистити себе від шоків, а й активно використовувати можливості для економії та інвестування.

Стратегія розвитку концепції фінансової резильєнтності. Концепція фінансової резильєнтності повинна стати основою для розробки нових підходів у стратегічному плануванні як на рівні держави, так і в корпоративному та індивідуальному секторі. Це включає в себе:

- розробку адаптивних політик на макрорівні, які дозволяють швидко реагувати на економічні зміни та кризові ситуації.
- створення інструментів для моніторингу та оцінки фінансової стійкості на мезорівні, що допоможе підприємствам оперативно реагувати на зовнішні шоки.
- навчання фінансової грамотності та впровадження програм підтримки на мікрорівні, що забезпечить адаптивну поведінку домогосподарств у складних економічних умовах.

Таким чином, концепція фінансової резильєнтності виступає як важливий інструмент у забезпеченні стійкості економічних систем на всіх рівнях. Вона дозволяє економічним агентам зберігати стабільність у періоди невизначеності, мінімізувати ризики та ефективно адаптуватися до постійно змінюваного економічного середовища.

Релевантність для України, у проведеному нами дослідженні доведено, що жодна з моделей не може бути повністю перенесена в український соціоекономічний контекст без урахування:

- посткризового характеру розвитку, що визначається необхідністю відновлення базових макроекономічних показників;
- інституційної незавершеності, яка проявляється в обмеженій спроможності реалізації стратегій довгострокової стабільності;
- тривалого геополітичного конфлікту, що створює постійний тиск на фінансову систему, бюджетну політику та соціальну інфраструктуру.

Водночас, гібридна адаптація окремих елементів трьох моделей - з урахуванням українських реалій - може закласти основу для побудови власної моделі фінансової стійкості, орієнтованої на баланс між економічною ефективністю, соціальною справедливістю та інституційною надійністю.

У цьому дослідженні запропоновано концептуальну модель, яка інтегрує фінанси, страхування, стратегічне мислення, планування та контроль,

політику суспільного добробуту у єдину архітектурну конструкцію стабільності. Ця модель є новаторською, оскільки вона:

- синтезує різні аспекти управління: поєднує фінансові та страхові механізми з елементами стратегічного планування та контролю, що дозволяє створити цілісну систему управління стабільністю.
- адаптується до різних рівнів управління: модель є універсальною та може бути застосована як у державній політиці, так і в корпоративному управлінні та індивідуальному стратегічному мисленні.
- враховує динамічні зміни зовнішнього середовища: завдяки інтеграції різних підходів, модель здатна адаптуватися до швидко змінюваних умов та забезпечувати стабільність у довгостроковій перспективі.

Представлена модель ілюструє системний підхід до забезпечення стабільності організації (або системи) на основі взаємодії ключових функціональних блоків та управлінських процесів. У центрі моделі знаходиться категорія «Стабільність», яка виступає результатом збалансованої координації між усіма структурними елементами.

Концептуальної модель забезпечення стабільності складається з двох основних рівнів:

1. Функціональні блоки верхнього рівня:
 - фінансовий блок - відповідає за управління ресурсами, бюджетування, інвестиції та забезпечення ліквідності. Він є джерелом фінансової підтримки стратегічних і операційних процесів.
 - страховий блок - виконує функцію ризик-менеджменту, забезпечуючи захист від можливих загроз та непередбачуваних втрат.
2. Управлінські процеси нижнього рівня:
 - стратегічне мислення - забезпечує формування бачення, аналіз середовища та визначення довгострокових цілей.
 - планування - перетворює стратегічні цілі у конкретні кроки,

графіки та ресурси, необхідні для реалізації.

- контроль - відповідає за моніторинг виконання планів, оцінку результатів і внесення коригувальних дій.

Між усіма елементами моделі існує взаємозв'язок, який відображено стрілками. Так, стратегічне мислення тісно пов'язане з плануванням, що формує основу для контролю. Контроль, у свою чергу, формує зворотний зв'язок, необхідний для актуалізації стратегічного мислення. Управлінські процеси впливають на фінансовий і страховий блоки, забезпечуючи їхню адаптацію до змін середовища та цілей організації.

Таким чином, модель демонструє, що стабільність досягається не за рахунок одного елемента, а шляхом узгодженого функціонування всіх складових, що формують єдину динамічну систему управління.

У сучасних умовах турбулентності, глобальної конкуренції та екологічних викликів стратегічне планування відіграє ключову роль у формуванні стабільності соціально-економічних систем. Воно є не лише засобом довгострокового передбачення розвитку, а й гнучким інструментом адаптації до змін зовнішнього середовища [14].

Алгоритми побудови стратегій на різних рівнях управління є наступним. На рівні підприємств стратегічне планування орієнтоване на досягнення стійкої конкурентоспроможності, фінансової стабільності та інноваційного розвитку. Основними етапами побудови стратегії є: стратегічний аналіз (SWOT, PESTEL, аналіз зацікавлених сторін), формулювання стратегічних цілей і місії, вибір стратегічних альтернатив, розробка стратегічної карти і плану реалізації, система контролю і адаптації [15].

На регіональному рівні стратегія розвитку формулюється з урахуванням соціально-економічного потенціалу, просторових диспропорцій, інфраструктурних обмежень та потреб громад. Особливе значення мають партнерства між державою, бізнесом і громадянським

суспільством [16].

Національний рівень потребує інтеграції стратегічного планування з макроекономічною політикою, фінансовою дисципліною та інституційною стабільністю. На цьому рівні актуальним є запровадження довгострокових візій сталого розвитку, сценарного моделювання та побудови багаторівневих стратегій із включенням секторальних і територіальних підходів [17].

Щодо критеріїв ефективності та механізми адаптації стратегій хочеться зазначити, що для забезпечення ефективності стратегій використовуються такі критерії:

- ✓ ступінь досягнення поставлених цілей (результативність);
- ✓ раціональність використання ресурсів (ефективність);
- ✓ здатність до адаптації в умовах змін (гнучкість);
- ✓ рівень залучення зацікавлених сторін (інклюзивність);
- ✓ тривалість позитивного ефекту (стійкість) [18].

Моніторинг реалізації стратегії здійснюється за допомогою системи ключових індикаторів (KPI), що дозволяють своєчасно виявляти відхилення та приймати управлінські рішення щодо коригування. У складних і мінливих середовищах важливим є використання адаптивного планування, що поєднує стратегічні орієнтири з тактичною гнучкістю [19].

Проведена нами дослідження дозволяє зазначити, що ESG як нова парадигма стратегічного управління підсвічує те, що останнім часом стратегічне планування зазнає суттєвих трансформацій у зв'язку з інтеграцією ESG-підходів, що враховують: екологічні фактори (вуглецевий слід, використання природних ресурсів), соціальні (справедливість, гендерна рівність, охорона праці), управлінські (прозорість, антикорупційні механізми, якісне корпоративне управління) [20].

Інтеграція ESG у стратегічне управління дозволяє підвищити довіру з боку інвесторів, знизити ризики, пов'язані з регуляторними і репутаційними чинниками, та сприяє побудові більш справедливої й екологічно

збалансованої економіки [21].

Щодо інструментів стратегічного планування: моделі і практики хочеться відмітити наступні. Balanced Scorecard (BSC) - це модель, яка інтегрує фінансові й нефінансові цілі організації, розділені на чотири стратегічні площини:

- ✓ фінанси,
- ✓ клієнти,
- ✓ внутрішні процеси,
- ✓ навчання і розвиток [22].

Прикладом є велика енергетична компанія може встановити стратегічну мету - «зменшити вуглецевий слід на 40% до 2030 року» - і відобразити її у всіх чотирьох площинах, включаючи інвестиції в «зелену» енергетику, залучення нових споживачів, оптимізацію виробничих процесів і перепідготовку персоналу.

OKR (Objectives and Key Results) - це гнучка система постановки цілей, що передбачає чітке формулювання: цілей (амбіційних), ключових результатів (вимірюваних) [23].

Прикладом може виступити Урядовий департамент може поставити мету «Посилити прозорість бюджетного планування» з ключовими результатами: «Публікація щоквартальних звітів», «Створення інтерактивного порталу відкритих даних», «Підвищення рейтингу прозорості на 15%».

Матриця Портера - це модель конкурентних стратегій Майкла Портера допомагає організаціям обирати між стратегією лідерства за витратами, диференціацією або фокусуванням [24]. За приклад можна запозичити діяльність української ІТ-компанія, що обирає стратегію диференціації - створює екологічно сталий продукт (наприклад, додаток для оптимізації споживання ресурсів), що відповідає ESG-принципам і задовольняє нові етичні запити споживачів.

Кейс-стаді: практики стратегічної стабільності. Регіональний кейс - Львівська область. У 2023-2024 роках Львівська ОВА реалізувала оновлену Стратегію розвитку регіону до 2027 року, що базується на принципах інклюзивності, «зеленої» економіки та цифровізації [25]. Результатом стало покращення індексу інституційної спроможності громад і приріст інвестицій на 12% у пріоритетні кластери (деревообробка, логістика, IT).

Міжнародний кейс - Фінляндія. Національна стратегія сталого розвитку Фінляндії включає нейтральність вуглецю, інклюзивність, відповідальний бізнес і залучення громадян [26].

Отже, стратегічне планування в умовах нестабільності має ґрунтуватися на багаторівневому аналізі, використанні сучасних моделей управління, адаптивності та ESG-орієнтації [27].

У сучасних умовах глобальної нестабільності, прискорених трансформацій економічного середовища та посилення викликів соціального характеру зростає потреба в нових підходах до формування та реалізації державної економічної політики. Застарілі моделі управління, що базуються на вузькому функціональному підході, вичерпують свою ефективність, поступаючись місцем інтегративним, гнучким і проактивним системам, які враховують не лише макроекономічні, а й мікроекономічні та поведінкові чинники стабільності.

З огляду на це, виникає об'єктивна потреба у формуванні комплексного науково-практичного підходу, який дозволяє узгодити цілі державного управління, інтереси корпоративного сектору та потенціал індивідуального стратегічного мислення. Саме в цьому контексті постає необхідність розроблення нової концептуальної моделі, яка б не лише відображала сучасні тенденції, а й пропонувала ефективні інструменти для досягнення стійкості та розвитку.

Запропонована авторська концептуальна модель є відповіддю на ці виклики. Вона базується на інтеграції міждисциплінарних підходів, охоплює

ключові елементи фінансової архітектури, системи страхування, стратегічного планування, контролю та політики суспільного добробуту. Її цінність полягає у можливості застосування як у сфері модернізації державної економічної політики, так і в практиці корпоративного управління, а також у розвитку здатності особистості мислити стратегічно в умовах невизначеності.

У подальшому викладі буде здійснено докладний аналіз структури цієї моделі, обґрунтовано її теоретичні засади, практичне значення та потенціал для адаптації до різних управлінських контекстів.

Концептуальна модель являє собою інтегровану систему, яка включає п'ять основних компонентів:

1. Фінансовий блок: відповідає за мобілізацію та ефективне використання фінансових ресурсів. Включає бюджетне та фінансове планування, управління грошовими потоками, інвестування та аналіз фінансових ризиків.

2. Страховий блок: забезпечує захист від фінансових ризиків через використання страхових механізмів. Включає оцінку ризиків, розробку страхових продуктів, управління страховими портфелями та врегулювання страхових випадків.

3. Стратегічне мислення: формує бачення майбутнього розвитку, визначає місію, бачення та стратегічні цілі організації. Включає аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища, SWOT-аналіз, визначення конкурентних переваг та стратегічних напрямків розвитку.

4. Планування: перетворює стратегічні цілі на конкретні плани дій. Включає розробку стратегічних, тактичних та оперативних планів, визначення ресурсних потреб, встановлення термінів виконання та відповідальних осіб.

5. Контроль: забезпечує моніторинг виконання планів та досягнення стратегічних цілей. Включає встановлення ключових показників

ефективності (KPI), регулярний моніторинг результатів, аналіз відхилень та коригування дій (рис.2).

Рис 2. Концептуальна модель забезпечення стабільності

Ці компоненти взаємодіють між собою, утворюючи замкнуту систему, яка забезпечує стабільність та адаптивність організації. Наприклад, стратегічне мислення визначає напрямки розвитку, які потім фінансуються та страхуються відповідно до потреб. Планування деталізує ці напрямки в конкретні дії, а контроль забезпечує їх виконання та коригує відхилення.

Практичне застосування моделі полягає в тому, що у державній політиці: модель може бути використана для розробки та впровадження державних програм розвитку, управління державними фінансами, забезпечення соціального захисту громадян та підтримки економічної стабільності.

У корпоративному управлінні: модель допомагає компаніям ефективно планувати бюджети, управляти фінансовими та страховими ризиками,

формувані стратегічні цілі та контролювати їх досягнення. В індивідуальному стратегічному мисленні: модель може бути використана для особистого фінансового планування, управління ризиками ризиками та досягнення особистих цілей.

Аналітичний підхід до розгляду стабільності як системного явища передбачає інтеграцію ключових інституційних, фінансових та управлінських компонентів у єдину модель, яка формує цілісну архітектуру суспільного розвитку [6; 7].

Запропонована концептуальна модель забезпечення стабільності дозволяє простежити, як через поєднання фінансів, страхування, стратегічного мислення, планування, контролю та політики суспільного добробуту формується стійка система соціально-економічної рівноваги [8].

Структурні елементи моделі. У центрі моделі знаходиться категорія «Стабільність», яка не є ізольованим станом, а результатом взаємодії шести взаємопов'язаних функціональних блоків:

1. Фінансовий блок - формує ресурсну базу, через яку реалізуються як стратегічні цілі, так і завдання політики добробуту. Фінансова сталість є передумовою довготривалої соціальної безпеки [9].

2. Страхувальний блок - включає системи соціального й економічного страхування, забезпечує захист від ризиків, підвищує життєстійкість суспільства та його окремих інститутів [10].

3. Стратегічне мислення - надає ціннісно-орієнтоване бачення розвитку, яке враховує соціальні пріоритети, зміни глобального середовища й довгострокову перспективу [6].

4. Планування - трансформує стратегічне бачення у практичні програми, зокрема – у сфері забезпечення добробуту населення, інвестицій у людський капітал та розширення соціальних сервісів [7].

5. Контроль - виконує функції зворотного зв'язку, оцінки ефективності реалізованих заходів, включаючи програми фінансування соціального

захисту, медичної підтримки, освіти тощо [11].

6. Політика суспільного добробуту - виступає наскрізним інтеграційним чинником, який зв'язує фінансові та інституційні ресурси з реальними потребами населення. Вона спрямована на зниження нерівності, соціальну згуртованість і підвищення якості життя [12].

Аналітична логіка моделі. Взаємозалежність між елементами моделі забезпечує системну рівновагу. Стратегічне мислення визначає контури майбутнього; планування адаптує ці вектори до наявних ресурсів; контроль забезпечує ефективність і прозорість; фінансовий і страховий блоки гарантують стійкість; а політика добробуту – соціальну справедливість та адаптивність системи до викликів [6; 8; 11].

Аналітичне значення для архітектури стабільності. Ця модель дозволяє розглядати стабільність не лише як економічний параметр, а як багатовимірну архітектуру, що охоплює фінансову дисципліну, ризик-менеджмент, управлінську далекоглядність і соціальну відповідальність. У контексті теми монографії модель є ключовим інструментом оцінки взаємозв'язків між структурними блоками стабільності та їх впливу на стійкість державної політики й добробут населення [9][12].

Отже, запропонована концептуальна модель є інноваційним підходом до інтеграції фінансів, страхування, стратегічного мислення, планування та контролю. Вона забезпечує комплексний підхід до управління стабільністю на різних рівнях, адаптується до змінюваного середовища та сприяє досягненню стратегічних цілей. Практичне застосування цієї моделі може значно підвищити ефективність управлінських процесів у державному секторі, бізнесі та особистому фінансовому управлінні.

Отже, в нашому дослідженні обґрунтовано необхідність переходу від фрагментарного до інтегрованого бачення економічної стабільності. Запропонована концепція «архітектури стабільності» розглядає фінанси, страхування, стратегічне планування, контроль та політику суспільного

добробуту як взаємопов'язані елементи єдиної системи, що забезпечує стійкість економічних процесів.

Фінансова стабільність визначена як ключовий чинник забезпечення сталого економічного зростання. Підкреслено важливість ефективного регулювання фінансового сектору, удосконалення наглядових підходів та підвищення інституційної спроможності регуляторів. Особливу увагу приділено гармонізації регуляторних вимог та розвитку нагляду за фінансовим сектором.

Страховання розглядається як невід'ємна складова економічної безпеки. Проаналізовано роль страхових компаній у створенні буферів проти ризиків, стабілізації соціального середовища та підтриманні довгострокової фінансової рівноваги. Зазначено виклики та перспективи реформування вітчизняного страхового ринку, зокрема в контексті цифровізації та розвитку кіберстрахування.

Стратегічне планування визначено як фундаментальний інструмент формування стабільності. Система планування та контролю представлена як ключовий елемент впровадження стратегічного бачення в практику управління. Проаналізовано сучасні моделі бюджетного та фінансового планування, зокрема програмно-цільовий підхід та середньострокове бюджетне планування. Подано приклади ефективного управлінського контролю в умовах цифрового урядування.

Приділено особливу увагу політиці суспільного добробуту як результативному прояву ефективної архітектури стабільності. Розглянуто взаємозв'язок між економічною політикою, соціальним страхуванням та інструментами соціальної підтримки. Запропоновано модель взаємодії державних інститутів, громадянського суспільства та бізнесу у формуванні політики добробуту.

Проведено компаративний аналіз міжнародних моделей фінансової стійкості, зокрема скандинавської, англосаксонської та соціально-ринкової

моделей. Розглянуто їх релевантність та потенціал імплементації в українському соціоекономічному середовищі, з урахуванням особливостей посткризового розвитку та геополітичних ризиків.

Запропонована авторська концептуальна модель може слугувати теоретико-практичною основою для модернізації державної економічної політики, удосконалення систем корпоративного управління та розвитку індивідуального стратегічного мислення. Її універсальність і практична спрямованість дозволяють адаптувати підхід до різних управлінських контекстів та рівнів відповідальності.

ОЛЕСЯ ПОПОВИЧ

доктор філософії, старший викладач

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ

У сучасних умовах розвитку економіки України значну актуальність мають питання управління сталим розвитком сільськогосподарських організацій, оскільки саме вони визначають продовольчу безпеку країни та забезпечують комплексний соціально-економічний розвиток держави.

Особливої актуальності ці питання набувають за наявності кризових процесів в агропромисловому комплексі, посилюються незбалансованістю економіки галузі та недофінансуванням як поточної діяльності, так й інвестиційних процесів. Класичні стандарти сталого розвитку передбачають, що економіка однаково повинна орієнтуватися як на задоволення потреб теперішнього часу, так і на збереження можливості майбутніх поколінь задовольняти свої потреби. Сталий розвиток – комплексне поняття, що

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>